



**Antagen i  
kommunstyrelsen  
2017-04-25**

# Ortsanalys för Arnö

---

Enköpings kommun

**UTGIVARE**

Enköpings kommun  
Kungsgatan 42, 745 80 Enköping  
Tfn: 0171-62 50 00  
Fax: 0171-392 68  
E-post: [information@enkoping.se](mailto:information@enkoping.se)  
Webbplats: [www.enkoping.se](http://www.enkoping.se)

**ANTAGEN I KOMMUNSTYRELSEN 2017-04-25**

Ortsanalys för Arnö  
Samhällsbyggnadsförvaltningen  
Plan- och utvecklingsavdelningen

**FOTO**

Omslag: Emelie Bergström



# Arnö - en harmonisk ö i Mälaren

Arnö är en lugn och harmonisk ö, beläget i Mälaren mellan Enköping och Strängnäs. Lugnet samt närheten till naturupplevelser är viktiga styrkor för ön. Ön är också känd för sin kultur, sina fornlämningar samt historiska byggnader och miljöer som Utöhus, Arnö kyrka, Arnöberg säteri och Fornborgen.

Något som är speciellt med ön är den lilla andelen permanentboende och den större andelen fritidsboende. Arnö kan inte nås landvägen från Enköping kommun utan endast via färjan på Oknö i Sörmlands län och Strängnäs kommun, till vilken öns även tillhör postalt.

Ortsanalysen för Arnö är dels en inventering inför uppdateringen av kommunens översiktsplan, men den ska även fungera som ett underlag för all kommunal planering. Ortsanalysen beskriver öns karaktär och genom analyser av styrkor och svagheter konkretiserar rekommendationer för ortens framtida utveckling.

De permanent- och fritidsboende på Arnö har varit de viktigaste deltagarna i framtagandet av ortsanalysen. Under dialogmötet i augusti 2016 bidrog dessa till både kunskap och inspiration. Även referensgruppen på Arnö har varit till stor hjälp under framtagandet av ortsanalysen.

Tack till alla som har engagerat sig!

# Innehållsförteckning

Förord

Innehållsförteckning

Bakgrund och tillvägagångssätt

Bakgrund och metod 5

Så här gick det till 5

Beskrivning av Arnö

Geografi 6

Befolkning 7

Kommunikationer och infrastruktur 8

Historia 9

Landskap och natur 11

Fysiska strukturer 13

Funktioner och folkliv 16

Analys

Identitet, anda och mentalitet 17

Styrkor och svagheter 18

Morgondagens Arnö

7 punkter för ett bättre Arnö 19

Utvecklingsprojekt via Leader 22

Vad händer nu? 23

# Bakgrund och tillvägagångssätt

## BAKGRUND OCH METOD

Enköpings kommun har under 2014-2015 arbetat med ortsanalyser i kommunens mindre orter. Under 2015 fick kommunen en förfrågan av Arnö intresseförening om att genomföra ett liknande dialogarbete på Arnö under 2016. Beslut om att ta fram en ortsanalys för Arnö fattades i kommunstyrelsen i maj 2015.

Syftet med ortsanalysarbetet är att föra en aktiv dialog med invånarna i kommunens mindre orter för att få ett grepp och sammanhållen syn på ortens förutsättningar och utveckling. I slutändan är syftet att ortsanalysarbetet lägger en grund för ett brett förankrat inventeringsarbete inför arbete med att integrera fördjupade översiktsplaner in i en kommuntäckande översiktsplan samt i den övriga kommunala planeringen. Ortsanalysen är även tänkt att fungera som invånarnas verktyg för att på olika sätt utveckla orten. Styrkan ligger i att alla aktörer har en gemensam bild av ortens framtid och kan driva arbetet i den riktningen genom sina respektive aktiviteter.

Ortsanalyserna beskriver en plats karaktär och identitet utifrån bland annat historia, fysiska strukturer och folkliv. De redogör för dess styrkor och svagheter, vilka sedan ligger till grund för en kort beskrivning av ortens framtid samt framtagandet av sju punkter för att uppnå en positiv utveckling.

## SÅ HÄR GICK DET TILL

Tidigt i arbetsprocessen skapades en referensgrupp bestående av 10 aktiva invånare på ön, såväl permanent- som fritidsboende. Referensgruppens syfte var att hjälpa till att hitta viktiga nyckelpersoner, marknadsföra dialogen, ha möjlighet att diskutera viktiga frågor i en mindre grupp samt att hjälpa till under dialogdagen.

Dialogdagen genomfördes lördagen den 6 augusti, i Maskinhallen på Arnöbergs säteri och cirka 65 besökare deltog. Mötet bestod av fyra workshops och som en introduktion till den första workshopen berättade tre personer från bygden om sin syn på orten, dess identitet och framtid. Under den första workshopen fick deltagarna fortsätta att diskutera Arnöandan för att sedan gå in på Arnös styrkor och svagheter samt möjligheter och hot. Dagen avslutades med att diskutera viktiga framtidsfrågor utifrån olika teman.

Efter dialogmötet sammanställdes materialet och skickades ut till samtliga deltagare från mötet. Det materialet har sedan legat till grund för den här ortsanalysen som har tagits fram med hjälp av referensgruppen på Arnö.

Ortsanalysen har varit på avstämningssrunda. Efter avstämningssrundan har ortsanalysen reviderats utifrån inkomna synpunkter. I april 2017 har kommunstyrelsen antagit ortsanalysen för Arnö som ett underlag för den fortsatta kommunala planeringen och utvecklingen av ön. Ortsanalysen har även förankrats och delats ut till samtliga ledamöter i kommunfullmäktige i maj 2017.

Den slutliga ortsanalysen läggs ut på kommunens hemsida, skickas till referensgruppen och går även att beställa hos kommunen.

# Beskrivning av Arnö

## GEOGRAFI

Arnö är en ö i Mälaren belägen norr om Selaön i Strängnäs kommun och väster om Grönsö i Enköpings kommun. Ön kallades tidigare även Bond-Arnö; det längre namnet används för att särskilja den från ön Biskops-Arnö, även den belägen i Mälaren.

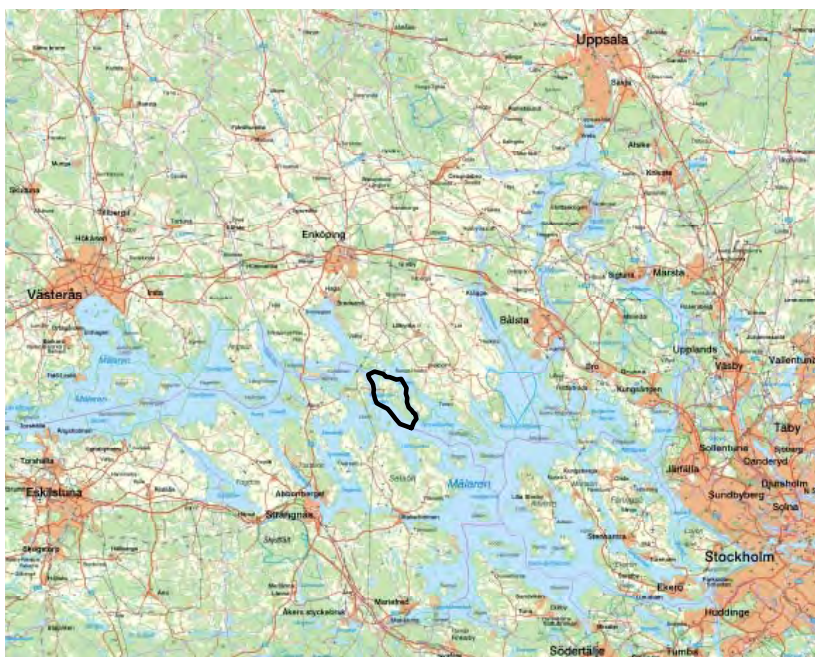
Arnö ligger bilvägen cirka 3 mil från Enköping och cirka 2,5 mil från Strängnäs. Oknö i Strängnäs kommun och Arnö binds samman av en 800 meter lång linjefärja.

Arnö tillhörde tidigare Arnö socken som dock upplöstes 1943 varvid denna del överfördes till Kungs-Husby socken.

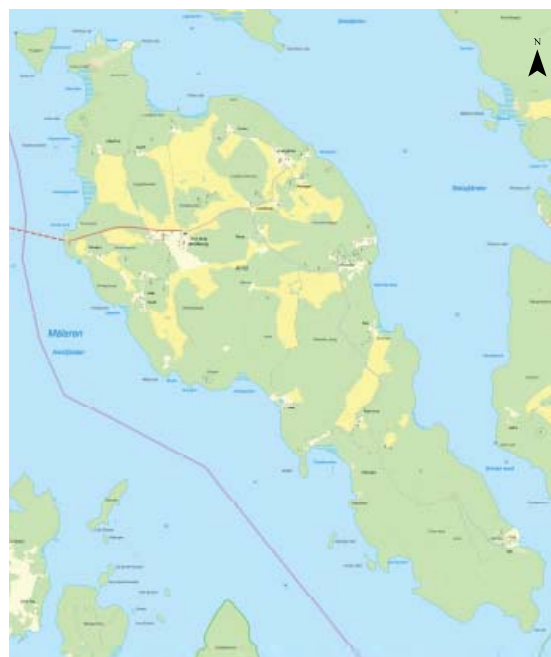
Ön är känd för Utö hus, en på södra delen av ön belägen medeltida borg som idag är ett byggnadsminne, och för Arnöbergs säteri.



Karta 3. Arnös upptagningsområde.  
Copyright: Lantmäteriet



Karta 1. Arnös läge i regionen. Copyright: Lantmäteriet



Karta 2. Arnö  
Copyright: Lantmäteriet

## BEFOLKNING

I slutet av år 2015 hade Arnö 12 invånare enligt Statistiska centralbyrån. Under sommaren tillkommer cirka 30 invånare som har sommarhus på ön. De senaste 10 åren har befolkningen varit ganska stabil personer.

Tabell 1. Befolkning i Arnö samhälle under tio år (SCB)

År	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Antal invånare	15	9	11	12	15	16

Åldersfördelningen på de boende på Arnö skiljer sig en del från kommunen i stort dåsnittåldern är 70 år.



Foto: Anders Lindholm

Foto från dialogmötet



Foto: Anders Lindholm

Foto från dialogmötet

## KOMMUNIKATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Upplands lokaltrafik trafikerar sträckan mellan Enköping och Strängnäs med busslinje 876. Närmaste hållplats är Aspö handel som ligger cirka 11 km från färjan. På vardagar avgår nio bussturer i vardera riktningen och på helgerna tre turer. Resan tar cirka 20 minuter från Enköpings resecentrum till Aspö handel.

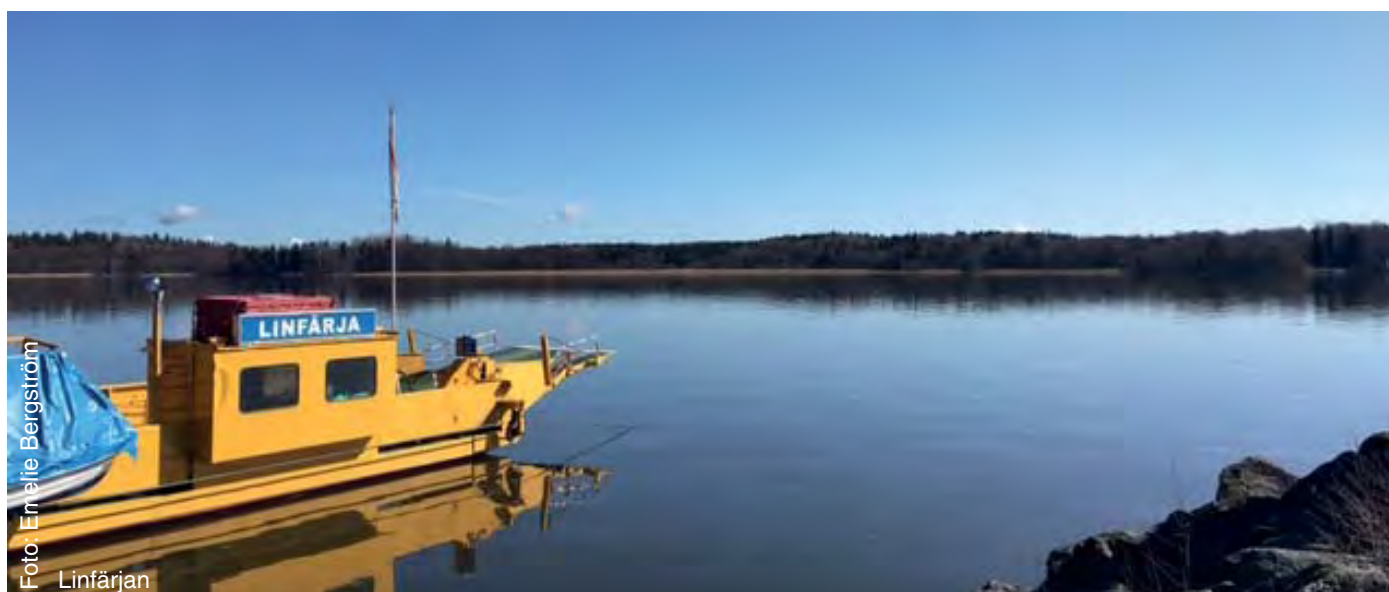
Sörmlands länstrafiks busslinje 333 går morgon och kväll från Arnö färjeläge på Oknö till Strängnäs resecentrum. Under eftermiddagen går bussen från Strängnäs resecentrum till Arnö färjeläge. Totalt rör det sig om cirka fem turer under dygnet. Resan tar cirka femtio minuter från Strängnäs resecentrum till Arnö färjeläge.

Från Oknö i Strängnäs kommun avgår under vardagar cirka 25 och på helger cirka 20 färjor till och från Arnö. Färjeledens längd är 800 meter och överfartstiden är 7 minuter. De senaste åren har färjan årligen transporterat cirka 14000 fordon av olika slag. Färjan är en förutsättning för Arnös välbestånd. Att färjan är ett måste för öns stora jordbruk är inte svårt att förstå, men det gäller envar som bor på Arnö.

Riksväg 55 löper mellan Uppsala och Norrköping, via Enköping, Strängnäs, Malmköping, Flen och Katrineholm. Riksväg 55 är huvudsakligen landsväg med plankorsningar och en hastighetsbegränsning på 90 km/h. På grund av vägens stora betydelse för den regionala utvecklingen och dess befintliga standard genomför Trafikverket en åtgärdsvalsstudie (ÅVS) på sträckan Katrineholm-Uppsala. Syftet med åtgärdsvalsstudien är att i dialog med lokalt och regionalt

berörda skapa underlag för prioritering och val av åtgärder. Målbilden är mer effektiva lokala, regionala och nationella resor och transporter på vägen.

De aktörer som medverkar är Trafikverket, kommunerna längs sträckan samt regionförbunden och kollektivtrafikmyndigheterna. Studien startade i februari 2016 och beräknas vara klar i början på 2017.





## HISTORIA

### Forntiden

Arnö är rikt på fornlämningar och då främst på järnåldersgravfält medstensättningar. Större gravfält återfinns i anslutning till bebyggelsen vid Strandby, vid prästgården och nordväst om torpet Kåpptorp. Gravfältet vid Strandby innehåller ett trettiotalstensättningar och några rösen. Här finns även tre husgrunder vilka är rester av ett fast hus. I backarna kring prästgården finns fyra mindre gravfält med sammanlagt ett tjugotal gravar, en delstensättningar, högar och treuddar. Gravfältet vid Kåpptorp är öns största och här återfinns ett trettiotal rundastensättningar. Utöver dessa gravfält finns ett antal mindre områden medstensättningar spridda i skogsmarken.

För 1 000 år sedan var Utö skilt från Arnö. Landförbindelse till huvudön Arnö var först en enkel träbro över sumpmarkerna. Enligt tidens sed restes en runsten vid Hälsingebo som betyder "boplatsen på halsen, näset". Stenen är ristad av den berömde runmästaren Balle den Röde eller någon i hans krets.

På Arnös västra sida med utsikt över Mälaren ligger en fornborg på ett högt berg som stupar mot vattnet. Fornborgen kallas kort och gott för Borgen. Fornborgens ringmur har måtten 60 gånger 100 meter och murens höjd varierar mellan 0,5-2 meter. Fornborgen bedöms ha använts för bevakning längs viktiga segelleder eller som tillflykt för bygdens befolkning i orostider, detta till följd av det strategiska läget vid Mälarfjärden. Den kan ha använts under yngre järnåldern, 500-1 050 e.Kr.

### Från Bondäarnöö till Arnö

Arnö hette år 1352 Bondäarnöö. Namnet innehåller örn och avsåg tidigast bara norra delen av ön. Enligt beslut den 28 november 1930 ändrades jordebokssocknens namn från Bondarnö till Arnö

### Administrativ historik

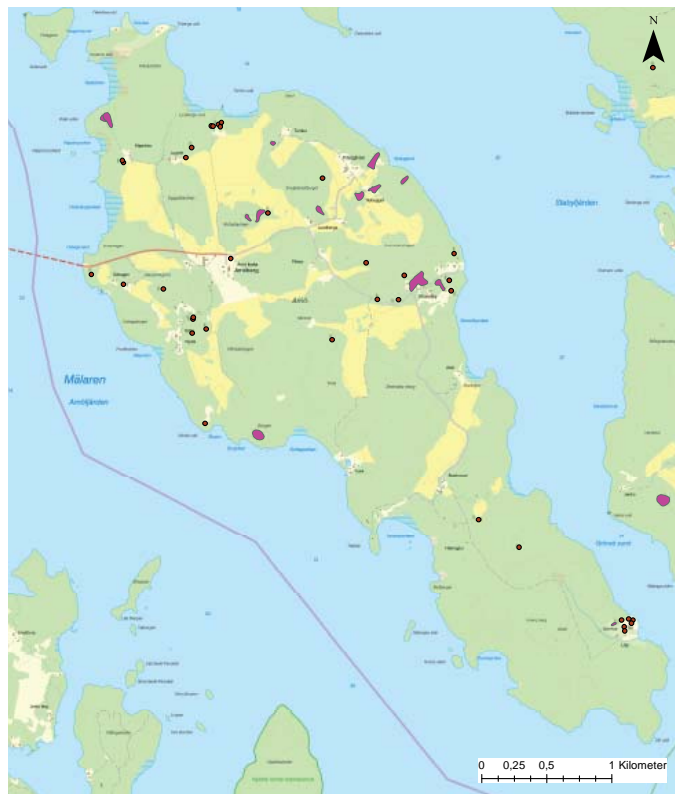
Vid kommunreformen 1862 övergick socknens ansvar för de kyrkliga frågorna till Arnö församling och för de borgerliga frågorna bildades Arnö landskommun. 1943 upplöstes socknen (landskommun och församling) varvid ön Arnö med kringliggande holmar (9,15 km<sup>2</sup>) med Arnö kyrka överfördes till Kungs-Husby socken, delen Ångsholmen av Bryggsholmen till Vallby socken och ön Oknö med kringliggande holmar till Aspö socken och därmed från Uppsala till Södermanlands län. Socknen har tidigare tillhört Trögds härad.

## Historiska byggnader

### Arnö kyrka

Kyrkans äldsta delar härstammar förmodligen från 1200-talet. Den har byggts till i olika etapper under 500 år. 1799 blev Arnö en egen församling. 1800-1942 tillhörde församlingen Vallby och Grönsöö. 1943 sammanslogs Arnö och Kungs-Husby församling. Kyrkogården och Klockstapeln sköts av Enköpings kyrkogårdsförvaltning. Sedan 2015 ägs och förvaltas kyrkan av Statens Fastighetsverk. Kyrkan är fortfarande en välbesökt plats där det anordnas konserter, gudstjänster och föreläsningar.

Kyrkans klockstapel uppfördes 1726. Den ansluter i stilen till de Sörmländska klockbockarna och påminner om Gunillaklockans stapel vid Uppsala slott. Storklockan härstammar från 1527 och omgöts på bekostnad av fru Heerdhielm. Lillklockan är en gåva av Maria Banér född Skytte.



Karta 5. Riksantikvarieämbetes karta visar på öns rika historia och många fornlämningar. Copyright: Lantmäteriet

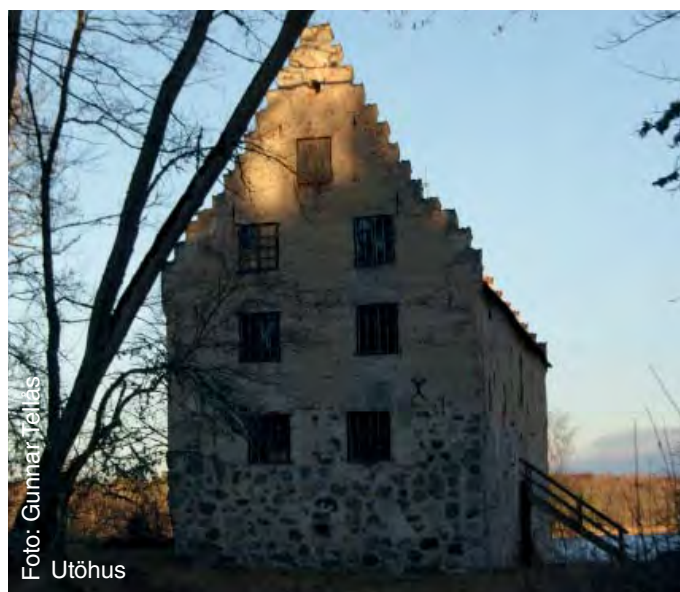
## Utöhus

Längst söderut på ön ligger Utöhus som är Mälardalens enda bevarade trappstengavelhus. Utöhus påminner om skånes Glimmingehus och de är samtida från cirka 1400-talet. Vid slutet av 1500-talet restaurerades huset och man försökte göra det mer trivsamt och beboeligt. Efter 1600-talets första decennier har huset endast sporadiskt bebotts. Utöhus byggdes av släkten Schack och beboddes endast av dess medlemmar och gäster. Huset förföll i och med att släkten ebbade ut. Utöhus förvaltas idag av Riksantikvarieämbetet men marken tillhör Grönsöö. Utöhus är ett beslutat så kallat byggnadsminne. Det innebär att byggnaden har föreskrifter om hur den ska bevaras och skötas samt vilka förändringar som tillåts.

## Arnöbergs säteri

Arnöberg är en välbevarad herrgårdsanläggning som sannolikt är uppförd någon gång på 1600-1700-talet. Anläggningen består av en huvudbyggnad i timmer, 4 små timmerbodar, fataburar, och två bostadsflyglar. Framför gården utbreder sig en stor fruktträdgård och på andra sida dalgången återfinns en torpstuga, de stora ekonomibyggnaderna och ett äldre magasin.

Det gamla sädesmagasinet påstås vara från Drottning Kristinas dagar. Magasinet och marken runtomkring genomgår en varsam upprustning.



## LANDSKAP OCH NATUR

Huvuddelen av Arnös odlingsbara åkermark ligger på höjder under 20 meter över havet och de skogsklädda höjderna når 25-40 meter över havsnivån. Ön är därför ung i ett geologiskt perspektiv och bronsålderns Arnö bestod av en mängd magra småöar i en skärgård. Arnös kulturlandskap har därför sina äldsta rötter i äldre järnåldern när landhöjningen skapat tillräckligt underlag för bosättning, möjligen med ännu oupptäckta spår av sporadisk fångst- och fiskekultur under skärgårdstiden. Hela norra delen av Arnö utgörs av ett småbrutet böljande odlingslandskap. Mellan skogsklädda bergiga höjdparter ligger småbrutna uppodlade dalsänkor.

Kring Arnö kyrka och Arnöbergs säteri finns en öppen dalgång omgiven av skogsklädda skogspartier (1). Från Strandbyviken i norr går ett smalt åkerområde (2). På den södra delen av ön, på strandbrinken vid Utö hus, finns en gammal planterad lövskog av parkkaraktär (3). Tidigare var omgivningarna runt Utö hus öppna med stora åker- och betesmarker vilka dock nu är igenplanterade med barrskog (4).

Arnös skogsmiljöer och dess arter är präglad av den milda klimatzonen i den centrala delen av Mälaren. Här finns många områden med ädellövträd, lundmiljöer och lövrika blandskogar. En promenad till fornborgen erbjuder närkontakt med Arnös och exempel på olika naturmiljöer med en uppodlad dalgång kantad av skogshöjdernas ädellövrika branter och själva borgens magrare hållmarkstallskog samt en vidsträckt utsikt över Arnöfjärden (5). Under senare decennier har havsörnen återhämtat sig och är en vanlig syn vid ett besök på Arnö.



Karta 6. Utmärkande naturområden. Copyright: Lantmäteriet



Utöhus med omgivande natur

Foto: Lars-Erik Berglund

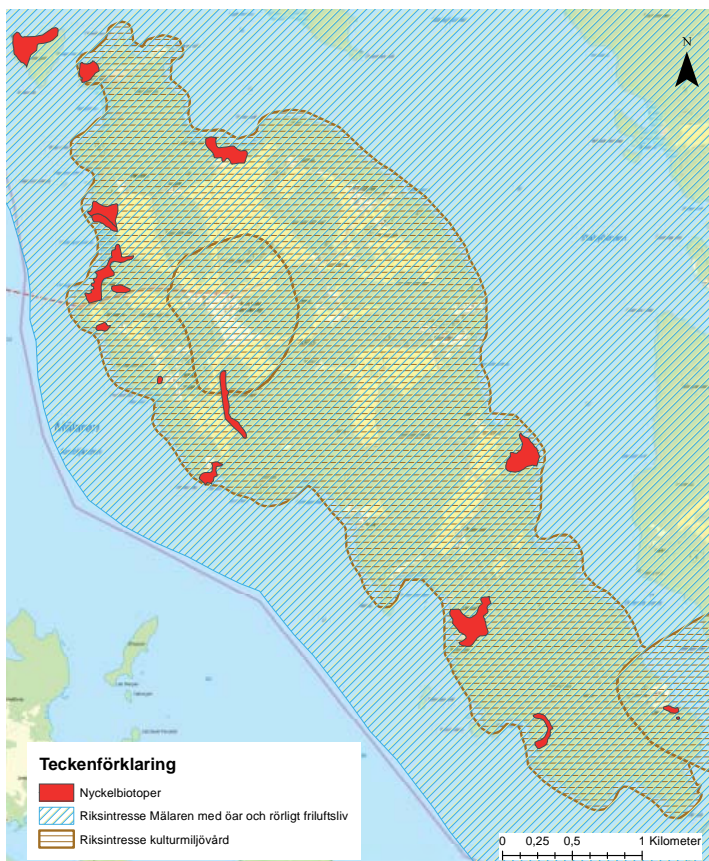
## Riksintressen och hänsynsområden

Arnö är utpekad som riksintresse för kulturmiljövård tack vare det småbrutna odlingslandskapet, yngre järnåldersgravfält, Arnöbergs herrgårdsmiljö med huvudbyggnad från 1700-talet, medeltida kyrka, ruin av Strandby medeltida sätesgård, prästgård, skola, torp och ålderdomligt vägnät samt Utö hus från 1400-talet, ett av landets mest välbevarade medeltida herresäten.

Arnö innefattas även av riksintresse för Mälaren med öar och stränder samt riksintresse för rörligt friluftsliv. Det innebär bland annat att strandnära friluftsområden ska värnas.

Runt hela Arnö gäller utvidgat strandskydd på 300 meter upp på land och lika långt ut i vattnet. Läs mer om detta under planläge.

Nyckelbiotoper är skogsområden med höga naturvärden med stor betydelse för en mångfald av hotade växt- och djurarter som är beroende av speciella naturtyper. Skogsstyrelsen har inventerat och beskrivit nyckelbiotoper. På Arnö finns ett antal sådana skogsområden utpekade (se karta 7).



Karta 7. Riksintressen och hänsynsområden. Copyright: Lantmäteriet

Enligt Miljöbalken från kommunerna peka ut så kallade stora opåverkade områden. Dessa: "stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påverka områdenas karaktär." Hela Arnö ligger inom stora opåverkade områden " Mälarfjärdarna söder om Trögden, Arnö, Veckholms Prästholme och Bastlagnö." Detta område uppfyller lagstiftningens intentioner om att hushålla med naturresursen stora opåverkade mark- och vattenområden. Arnö med omgivande vattenytor kan upplevas som tämligen opåverkat av storskalig exploatering. Här finns höga upplevelsevärden för båtlivet och höga ornitologiska värden. Med vattenytor och småöar inom angränsande kommuner finns här i centrala delen av Mälaren stora upplevelsevärden.





Foto: Gunnar Tellås

Vy över landskapet och Magasinet

## FYSISKA FUNKTIONER

Det finns många metoder för att beskriva och analysera en ortens fysiska strukturer. I ortsanalysarbetet beskrivs orternas fysiska strukturer genom en Lynchanalys. Lynchanalysen är framtagen av författaren och stadsplaneraren Kevin Lynch på 1960-talet och beskriver en ortens fysiska strukturer genom dess stråk, barriärer, landmärken och mötesplatser. Analysen har även kompletterats med orternas bebyggelsestruktur och planläge.

### Stråk

Viktiga stråk för boende på Arnö är förstas färjeleden och Oknövägen då det är dessa som förbinder ön med fastlandet. Väl på ön är stråken som binder ihop bebyggelseområdena viktiga så som stråket till Arnöbergs säteri och kyrkan, till Prästgården, till Strandby, till Älgshuvud, till Utö, till Tallskär, till Yxvik, till Säby, till Lugnet och Kärrtorp samt till Fornborgen.

### Barriärer

En barriär innebär ett hinder eller en begränsning som gör det svårt att ta sig från en plats till en annan. För en

ö är förstas den största barriären det omkringliggande vattnet. Då färjan inte går innebär även färjeleden en barriär. Flera boende vittnar om problem med snöröjning längs Oknövägen vintertid. Vid dessa omständigheter uppfattas även Oknövägen som en barriär.

### Landmärken

Ett landmärke är något lättigenkännligt och något som gör att du vet vart du är när du ser det. Typiska landmärken kan vara exempelvis kyrkor, byggnader och naturområden. På Arnö finns ett antal olika landmärken så som kyrkan, Utöhus, fornborgen, färjan och färjeleden, Arnöbergs säteri, Magasinet och så vidare.

### Mötesplatser och knutpunkter

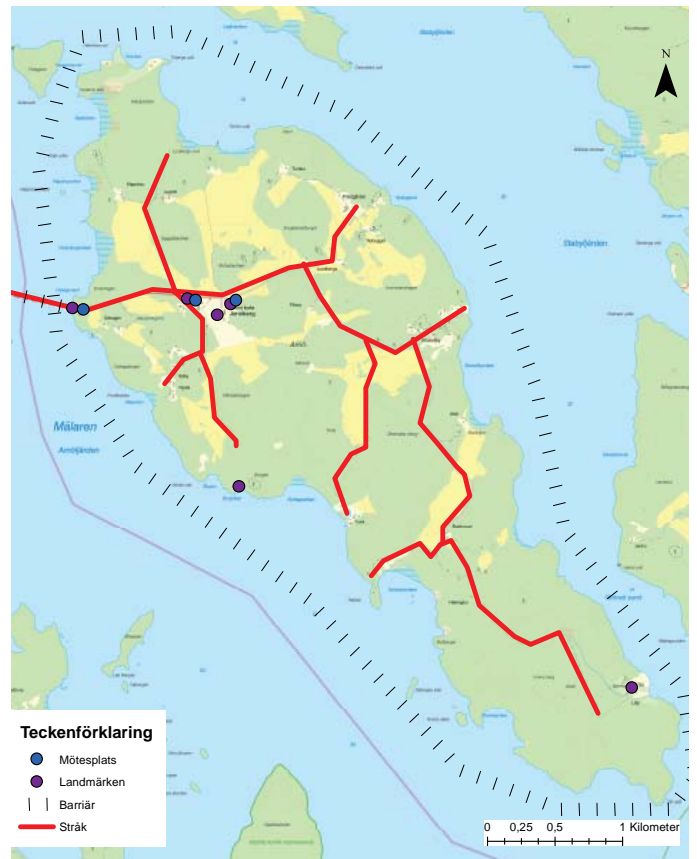
Arnö kyrka fungerar som en viktig mötesplats för andakter och konserter anordnas här. Magasinet är en annan mötesplats där evenemang anordnas. Även färjekön har tagits upp av boende som en plats att mötas på.

## Bebyggelsestruktur

Arnöbergs gård uppkom i den medeltida kyrkbyn Arnö och bestod först av tre olika gårdar som år 1553 slogs samman till en sätesgård. Arnöbergs gård tillhörde sedan samma släkt fram till 1700-talet. På senare tid har gården skiftat ägare ett flertal gånger för att på 1960-talet styckas av. Idag utgör mangården och trädgården en bostadsfastighet medan jordbruksmarken bildar en fastighet med annan ägare.

Intill Stabyfjärden i öster ligger komministergården med bostadshus som är uppförda år 1835. Vi stora vägen mellan kyrkan och komministergården ligger den gamla sockenskolan från år 1900. Här återfinns även torpen Piltorp och Lundberga.

Vid Strandby ligger en medeltida sätesgård. Under flera år under 1500-talet stod egendomen öde. Trots att gården idag inte ger något intryck av att vara en gammal herrgård är bebyggelsen av stort värde. Mangårdbyggnaden består av en välbevarad jugendvilla från år 1918 med slätputsade väggar. Huset omges av en stor trädgård. I slutet av 1800-talet låg sockens skola här. Längre ned mot vattnet återfinns några mindre avstyckade fastigheter med välbevarade byggnader från 1800-talets slut och 1900-talets början. I söder avslutas området vid gården Älgshuvud som även den har ingått i samma gods som bebyggelsen i Strandby. Södra delen av Arnö saknar till stor del bebyggelse. Här återfinns dock Utöhus och några enstaka byggnader där intill.



Karta 8. Fysiska funktioner på Arnö. Copyright: Lantmäteriet



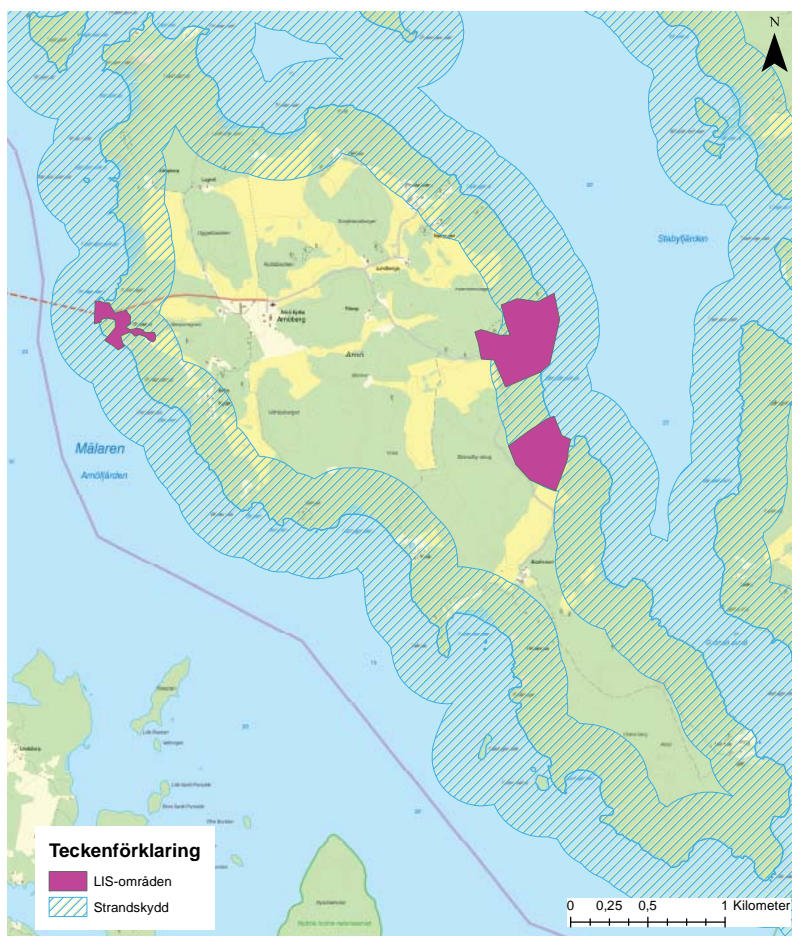
## Planläge

Runt hela ön gäller utvidgat strandskydd på 300 meter upp på land och lika långt ut i vattnet. Generellt råder 100 meter strandskydd men på extra känsliga platser är strandskyddet utökat upp till 300 meter. Syftet med strandskyddet är att stärka allemansrätten vid vatten för att alla ska kunna komma ner till stranden och inte bara den som äger mark samt att bevara goda förutsättningar för växt- och djurliv i övergångszonen mellan land och vatten. Inom strandskyddet är det förbjudet att:

- Uppföra nya byggnader (även husvagnar kan också anses som byggnader om de står kvar på samma ställe under en längre tid).
- Ändra byggnader eller byggnaders användning om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt (t.ex. att bygga om ett förråd till sommarstuga).
- Utföra andra anläggningar eller anordningar som hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt (exempelvis staket, flaggstänger, grillplatser, tennisbanor och golfbanor).

- Utföra grävningsarbeten eller andra förberedelsearbeten för byggnader, anläggningar eller anordningar som nämns ovan (t.ex. trädfällning eller schaktning).
- Vidta åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- och växtarter (t.ex. grävningsarbeten, muddringar, bryggor).

Ingen del av ön är planlagd. I kommunens översiktsplan från 2014 finns dock tre utpekade LIS-områden vid Strandby och Alvik och ett vid färjeläget. LIS står för landsbygdsutveckling i strandnära lägen och innebär en möjlighet till dispens för strandskyddet så länge bebyggelsen leder till landsbygdsutveckling och strandskyddets syften inte hotas. Det kan röra sig om utveckling i form av bostäder, bryggor och så vidare.



Karta 9. Planläge på Arnö. Copyright: Lantmäteriet

## FUNKTIONER OCH FOLKLIV

### Service och arbeten

På Arnö bedrivs jordbruk i form av en arrendator. På Arnöbergs säteri bedrivs bland annat uthyrning av permanentbostäder, bed and breakfast och veckovis boende för besökare. Arnöberg erbjuder även vinterförvaring för båtar och ”sommarbilar”. Det finns en inredningsbutik i Strandby. Ungefär 11 km från ön finns Aspöhandel som är en närbutik med livsmedel, ett litet café och bensin.

På Arnö finns ett räddningsvårn bestående av ett tiotal frivilliga personer. De har i uppdrag att minimera skada vid exempelvis brand. Med lokala frivilliga privatpersoner och lokal befintlig brandutrustning möjliggörs insatser i väntan på att Enköpings räddningstjänst anländer. Räddningstjänsten Enköping-Håbo har tecknat ett långtidsavtal med Arnöbergs säteri om plats för släckningsbil och tillhörande utrustning i Arnöbergs inredda maskinhall.

### Kultur, fritid och föreningsliv

Arnö intresseförening står för föreningslivet på ön. Föreningens ambition är att ta tillvara Arnöbornas intresse och verka för öns utveckling samt bevara Arnös kulturarv och fornminnen.

Enligt föreningens stadgar ska föreningen bevaka:

- Kommunikationerna
- Kontakten med kommunen när det gäller exploatering, byggärenden och övrig kommunal service såsom sophämtning, brandtillsyn, sjukvård, skolväsen och så vidare
- Posten
- Miljö- och kulturvård
- Intresseföreningen anordnar även evenemang så som den årliga Arnödagen, valborgsmässoafton och så vidare.

Till följd av Arnös vegetation med mycket skog och kuperad mark finns det goda möjligheter för naturupplevelser så som att plocka bär och svamp och promenera på ön.

Via Arnöbergs säteri finns ett jägaregille. Jägaregillet erbjuder jakt på klövvilt samt småvilt och vänder sig främst till nyblivna jägare som vill ha handledning i samband med jakten. Arnöbergs säteri erbjuder även möjligheter till trollingfiske, i första hand efter gös.

Arnö kyrka erbjuder gudstjänst samt sång i kyrkan och uppfattas som en viktig mötesplats.





# Analys

## IDENTITET, ANDA OCH MENTALITET

Under dialogdagen den 6 augusti diskuterades öns identitet. Som inspiration började passet med att tre personer från bygden fick berätta om sin syn på ön. Talarna var Sylvia Sundqvist som bott halvårsvis på ön sedan 1960-talet, Karin Wolkert som kom till Arnö först 2015 då dottern köpte ett friluftsböende på ön och Gunnar Tellås som tillsammans med sin fru förvärvade Arnöberg säteri för lite drygt ett år sedan. Nedan följer citat från talen:

Arnö har kallats för "Lycksalighetens ö" och det stämmer verkligen då här är både lugnt och spännande på samma gång.  
– Sylvia Sundqvist

Det händer något med en redan på färjan, lugnet slår emot en. Barnbarnen pratar ofta om att de vill åka till ön där det är tyst och lugnt.  
– Karin Wolkert

Öbor homo insularis har högre livskvalitet än fastlandsbor, däremot hamnar de ofta på efterkälken när det gäller materiella ting och den utveckling som i allt större grad kommit att ersätta mänskliga kontakter. Homo insularis bryr sig om, är förnöjsam och stressar mindre än fastlandsbor. Homo insularis har stark integritet och kan ses som en envis motståndsmänniska.  
– Gunnar Tellås



Foto: Isabell Eklund

Diskussioner under dialogmötet den 6 augusti.

Efter talarna fick grupperna fortsätta att diskutera Arnös identitet. Utifrån diskussionerna som följde kan ortens identitet sammanfattas i:

De ord som bäst kännetecknar Arnö var enligt mötesdeltagarna lugnet, naturen, tystnaden och djurlivet. Andra identitetsskapande ord var trygghet, Mälaren, stillsamt och kärlek.

På frågan om det finns någon speciell Arnöanda lyftes integritet och sammanhållning. Man kanske håller sig på sin kant men man tvekar inte att hjälpa till. Andra menade på att andan varierar beroende på var på ön man befinner sig.

## STYRKOR OCH SVAGHETER

Under dialogmötet diskuterades Arnös styrkor och svagheter. Mötesdeltagarna fick gruppvis skriva ner fem saker som är bra med Arnö och fem saker som kan bli bättre. Under lunchpausen fick samtliga deltagare rösta på de fem viktigaste styrkorna och de fem saker som är viktigast att förbättra. Resultatet blev följande:

### Arnös 5 styrkor främsta styrkor:

1. Lugnet och fridfullheten
2. Färjan
3. Jordbruket
4. Ostört med närhet till storstan
5. Naturen

Övriga styrkor som tas upp är kulturminnen, närheten till Mälaren, tystnaden, historien och att jordbruket och de permanent boende bidrar till en levande ö.

### 5 saker som kan bli bättre på Arnö:

1. Infrastruktur (telefoni/bredband)
2. Badplats
3. Bryggor med båtplatser
4. Tätare färjetrafik
5. Viltvård

Skogen upplevs som otillgänglig och tät av slyvegetation. Deltagarna anser därför att skötseln av skogen och kulturminnena kan bli bättre. Något som även hänger ihop med bristen på tillgänglighet i form av stigar, stråk, skyltning och så vidare. Andra frågor som lyfts är möjligheten till sjukvård på ön, sjuktransporter utanför färjans tidtabell, bussförbindelserna, behovet av en återvinningsstation samt möjligheten att anpassa strandskyddet efter öns behov.

Arnöborna fick under andra passet även diskutera vilka möjligheter och hot de ser för ön. Flera av mötesdeltagarna såg en möjlighet i att utveckla besöksnäringen genom att exempelvis anordna badplats och båtbyggor på ön samt anordna vandringsleder. Några specificerade kulturturen som en möjlighet tack vare öns kulturminnen. Flera såg även en möjlighet att skapa flera permanentbostäder vilket dock skulle kräva bättre telefoni och bredband.

De hot som deltagarna identifierade handlade framför allt om minskad färjetrafik men det fanns även en oro för att jordbruket skulle försvinna. Några oroade sig för oenighet och att man inte skulle kunna komma överens utan att man drar åt olika håll.



# Morgondagens Arnö

## 7 PUNKTER FÖR ETT BÄTTRE ARNÖ

Efter att ha analyserat Arnös förutsättningar, identitet samt styrkor och svagheter sammanfattas i detta avsnitt dess framtida behov och möjligheter för en fortsatt positiv utveckling. Ur dialogen har sex punkter lyfts fram som extra viktiga, dessa kan ses som pusselbitar för det gemensamma framtidsarbetet i Arnö. Ansvaret för att arbeta vidare med punkterna vilar gemensamt på kommunen, föreningslivet, företagen och invånarna. Tillsammans kan vi utgå ifrån punkterna när vi planerar och förändrar den fysiska miljön, anordnar aktiviteter för en ökad livskvalitet och social gemenskap eller skapar nya samarbeten för en stärkt företagsamhet.

### 1 Ta tillvara och bygg vidare på Arnös identitet och styrkor

Arnö identifieras främst av lugnet, naturen och Mälaren dessa är också en del av öns styrkor. Det är viktigt att ta tillvara på Arnös identitet och samtidigt bygga vidare på dess styrkor både för att förstå öns historia men även för den framtida utvecklingen.

En av de speciella sakerna med Arnö är den stora andelen fritidsboende och den betydligt mindre andelen fast bofasta. Här är dialogen dem emellan otroligt viktig för att inte dessa grupper ska polariseras från varandra. Som fastboende anser man att det är positivt med sommarboende då de ser till att det kommer barn till ön. Sommargästerna är också positiva för färjan. Risken finns dock att sommarboende undervärderar de behov som fastboende har. Utifrån det är mötesplatser och evenemang väldigt viktiga. Helt enkelt sådant som får människor att träffas. Här har kyrkan, magasinet och färjekön lyfts som dom, i dagsläget, viktigaste mötesplatserna men även behovet av flera mötesplatser har lyfts.

Samtliga, oavsett om man är permanentboende eller fritidsboende värnar lugnet, naturen och Mälaren. Dessa områden kan förstås utvecklas till exempel genom att gallra i skogen så att det blir lättare att röra sig där men också så att det blir lättare för allmänheten att ta sig ner till Mälaren och dess stränder.

### 2 Vagnät, färjan och infrastruktur

De flesta är nöjda med färjetrafiken då den allt som oftast går som den ska. Flera boende oroar sig dock för att akut behöva ta sig till fastlandet under de tider på dygnet när färjan inte trafikerar farleden. Boende önskar därför brygglägen så att man med en egen båt ska kunna ta sig till fastlandet. I kommunens översiktsplan från 2014 pekas tre så kallade LIS-områden ut, ett vid färjeläget, ett vid Strandby och ett vid Alvik. LIS står för landsbygdsutveckling i strandnära lägen och innebär ett dispensskäl för strandskyddet så länge det inte strider mot strandskyddets syften. I beskrivningen av LIS-områden beskrivs färjelägets område som:

“intressant för utveckling av verksamheter med koppling till vatten och båtliv. En utökad sjökontakt skulle vara särskilt värdefull de tider färjan inte går. En mer lättillgänglig badplats och fler samlokalisering båtplatser skulle vara värdefullt för boende och besökare. Vid Strandby och Alvik föreslås en samlokalisering av bryggor och stigar ner till vattnet.”

Boende på ön förespråkar läget vid färjeläget då det är nära kollektivtrafik och långt ifrån befintliga hus. Arnö intresseförening har jobbat med frågan om båtplatser länge och i april ska en ideell förening, Arnö Sjömsällskap, bildas för att jobba vidare med bidrags- och finansieringsfrågor. Föreningen kommer även att ansluta sig till Saltsjön-Mälarens Båtförbund.



Foto: Gunnar Tellås

Arnös livlina när färjan inte går

Gällande vägarna på ön anser boende att vägarna på ön sköts bra och att deras karaktär bör bibehållas. Vägen ner till Utöhus anses dock vara i behov av upprustning. Vägarna till ön anser boende dock är i betydligt sämre skick. Allra helst Oknövägen som boende anser vara i behov av både tätare underhåll och högre prioritet när det gäller snöröjning och sandning. Enköpings kommun tar med sig frågan angående Oknövägens standard i dialog med Trafikverket som är väghållare och Strängnäs kommun som vägen ligger i.

### 3 Skapa mötesplatser

På Arnö finns det få naturliga platser att mötas på. Idag är det främst i kyrkan, magasinet och färjekön som boende möts. För boende vore det dock önskvärt med någon form av mötesplats/lokal som skulle kunna användas året runt och som skulle vara utrustad med både kök och toalett. Flera anser att färjeläget skulle kunna utvecklas till en mötesplats om gästbryggor anlades här så att en mindre marina skulle skapas. Önskemål finns även på att lekpark i anslutning till färjeläget så att barnen som besöker ön skulle ha någonstans att leka men även för att locka fler barnfamiljer till att besöka ön. Om den befintliga enkla badplatsen, cirka 150 meter söder om färjeläget, skulle göras i ordning och ha potential att bli en viktig mötesplats under somrarna.

### 4 Stärk och utveckla föreningslivet och företagandet

Arnö har, liksom fler lyfte på dialogmötet, stora möjligheter att blomstra. På det jämförelsevis lilla underlaget som permanent- och fritidsboende utgör finns en stor förening och även en del företagande. Bådadera skulle dock kunna stärkas och utvecklas genom flera samarbeten både inom och mellan de olika föreningar och företagare.

Föreningslivet, som i dagsläget består av Arnö intresseförening, är viktigt för det sociala livet på ön. För föreningslivet är det även viktigt att man lyckas locka till sig både permanent- och fritidsboende för att skapa gemensamt engagemang och delaktighet. Föreningslivet skulle även kunna samarbeta med de företagare som finns på ön för att gemensamt skapa olika evenemang och aktiviteter. Då kyrkan anses vara en viktig mötesplats skulle föreningslivet även kunna samverka med denna.

Till följd av de rika natur- och kulturmiljöer som finns på ön skulle man även kunna samarbeta med närliggande föreningar som är intresserade eller specialiserade mot natur och kulturmiljö. Detta för att få till ökad kunskap, resurser och aktiviteter.

Företagare på ön skulle kunna samarbeta gällande marknadsföringen genom till exempel broschyrer, kartor, hemsida/facebook och så vidare. För företagen på ön är förstås viktigt att nå en kundkrets utanför ön och därmed att locka kunder till ön.

### 5 Turismutveckling

För företag på ön finns stor potential inom turismnäringen. En viktig del i att utveckla företagandet på är därför att utveckla turismen. För att utveckla turismen är det viktigt med goda kommunikationer och "rätt" sorts marknadsföring. Kommunikationen måste vara tillgänglig och marknadsföringen bred för att nå så många som möjligt. Att marknadsföra platser både via webben och via affischer, att tydligare skylta till platserna och att bygga ut så kallade turistvägar är exempel på åtgärder för att tillgängliggöra marknadsföringen. För att locka besökare från både Enköping och Strängnäs kommuner bör man ta fram broschyrer att lägga ut på turisminformationerna i båda kommunerna.



Foto: Anders Lindholm

Idag är färjekön en viktig mötesplats.

Boende på Arnö tror att en utveckling med gästhamn med brygga vid färjeläget och upprustning av badplatsen kan komma att locka dagsbesökare. Andra förslag handlade om att marknadsföra de höga natur- och kulturvärdena på ön genom en kulturslinga för kulturminnesmärkena på ön. För att detta ska möjliggöras behövs tydliga informationsskyltar från färjan och längs hela slingan.

Förutom den tryckta papperskartan har kommunen tagit fram en digital turistkarta som en del i arbetet med en turiststrategi som kopplar an till målet om att dubbla turistomsättningen till år 2020. Turistkartan innehåller cirka 300 turistmål runt om i kommunen. Kartan ska uppdateras kontinuerligt för att hållas levande och på sikt ska den även kompletteras med en så kallad ruttplanerare. På kartan är bland annat gårdsbutiker, restauranger och caféer samt bed and breakfasts utmärkta. Exempelvis bed and breakfast-verksamheten på Arnöberg.

Även den lokala turismstrategi som upplevelseförvaltningen arbetar med att ta fram kan vara en del i marknadsföringsarbetet. Målet är att utveckla Enköping som besöksmål och därmed öka antalet besökare till hela kommunen och skapa ökad affärsnytta för den lokala besöksnäringen. Turismstrategin innebär en lokal förankring av den regionala turismstrategin och den beräknas antas i kommunfullmäktige under 2016.

## 6 Enstaka tillkommande bostäder

I kommunens översiktsplan från 2014 pekas tre så kallade LIS-områden ut på Arnö, ett vid färjeläget, ett vid Strandby och ett vid Alvik. Inom områdena öppnar man upp för möjligheten att bygga enstaka bostäder då en försiktig ökning av boende på Arnö kan bidra till ökat serviceunderlag för färjan.

Flera av det boende på ön anser att det behövs fler bofasta på ön. Man anser det även svårt att få ut barnfamiljer som fastboende. Däremot kommer barnfamiljer ut som sommargäster vilket kan locka dem till att bli fastboende när barnen flyttar. Fler fastboende på ön skulle göra det sociala livet rikare och skapa större variation men även ge en större trygghet då fler skulle röra sig på ön.

Ett problem med att bygga nya bostäder på ön är att stora delar av marken ägs av en part som inte säljer tomter till privatpersoner. Det finns även en del tomma hus som skulle kunna rustas upp och underhållas så att de blir beboliga. Boende framhåller dock särskilt att människor som söker sig till skärgården ofta gör det för närheten till vatten och möjligheten till båtliv, bad och fiske. Därför

är det viktigt med bryggor och bad i anslutning till nya bostäder. Strandskyddet behöver tas i beaktande när man utvecklar nya bostäder på ön.

## 7 Service, bredband och telefoni

Det finns inte särskilt mycket service på Arnö utöver det vanliga som sophämtning, slamtömning, post och så vidare. Närmaste närservice är Aspöhandel som ligger 11 km från Oknö. Färjan är förstuds också en viktig servicefunktion men boende anser att den skulle utvecklas med en app för färjebeställning. Flera önskar även att det skulle finnas möjlighet till pakethantering vid färjan.

Boende önskar utökad service i form av fungerande passbåt, brandstation med sjukvårdsutrustning och hjärtstartare, helikopterlandningsplats samt rutin för akut båttransport vid skada/sjukdom. Detta är frågor som behöver samordnas med räddningstjänsten.

Flera boende vittnar om att mobiltelefonin fungerar dåligt på ön. Detta är en fråga mellan privatpersoner och leverantör, men genom att gå ihop med en gemensam skrivelse till leverantören kan budskapet stärkas. Den dåliga mobiltäckningen är en säkerhetsrisk, i nödsituationer.

Frågan om bredband har lyfts som en viktig fråga för att boende ska kunna arbeta på ön. Under våren 2017 har det fattats beslut om att ett fibernät där Arnö ingår ska byggas ut. Detta då tillräckligt många på ön har varit intresserade av fibernätsutbyggnad.



Foto: Emelie Bergström

Skylt mot Fornborgen

## UTVECKLINGSPROJEKT MED LEADER

Leader är en arbetsmetod för landsbygdsutveckling som har funnits inom EU sedan 1991. Leader är en del av Landsbygdsprogrammet 2014-2020. Metoden är unik därför att den skapar ett starkt underifrånperspektiv. För att driva projekt som utvecklar landsbygden kan privatpersoner/föreningar/företagare söka stöd genom Leader. Leaderområden finns över hela Sveriges landsbygd. Verksamheten finansieras av de deltagande kommunerna och EU.

I Leader Mälardalens strategi finns fyra insatsområden. Alla projekt som beviljas pengar från Leader Mälardalen måste beröra något av följande insatsområden.

- Social Inkludering
- Lokal Utveckling
- Entreprenörskap och innovation
- Klimat, energi och miljö

Ett nytt landsbygdsprogram för åren 2014-2020 har trätt i kraft under 2016 och Enköpings kommun ligger inom ett så kallat Leaderområde som heter Leader Mälardalen. Från och med hösten 2016 är det möjligt att söka projektmedel därifrån.

För information om Landsbygdsprogrammet, Leader Mälardalen och hur man söker projektmedel se hemsidan [www.leadermalardalen.se](http://www.leadermalardalen.se)

## VAD HÄNDER NU?

Denna ortsanalys är ett första steg i ett nytt arbetssätt för den översiktliga planeringen i Enköpings kommun. Istället för att tjänstemän och politiker arbetar fram beslut som de tror gynnar Arnö och dess utveckling är det värdefullt att det är de boende som berättar hur bygden kan utvecklas och vilka frågor som är viktigast.

Arbetet på vägen mot denna ortsanalys har inneburit ett viktigt inventeringsarbete och kommer att fungera som kunskapsunderlag inför uppdateringen av kommunens översiktsplan. Med hjälp av ortsanalysen kan politiker, tjänstemän och andra aktörer positionera sig och driva utvecklingsarbetet framåt. Kan vi tillsammans formulera rekommendationer inför framtiden kan vi komma längre än om var och en jobbar för sig.

Ortsanalysen kan även användas utanför kommunen i marknadsföringssyfte och som information om bygden för såväl företagare som privatpersoner.



Foto: Anders Lindholm

Badplatsen

# ORTSANALYS FÖR ARNÖ

## TACK TILL!

Referensgruppen på Arnö  
3-minutersföreläsarna  
Alla mötesdeltagarna på dialogmötet i augusti 2016